תלמוד בבלי · ראשונים · ריי״ף · מפרשים · הגהות הב״ח

הגהות הב"ח על ריי"ף כתובות

רבי יואל סירקיש [הב"ח]

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

הגהות הב"ח על רי"ף כתובות

רבי יואל סירקיש [הב"ח]

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/הגהות-הבח-על-ריף-כתובות/
הקובץ נוצר ב־16 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611151759 של הספרייה.

תוכן העניינים

דף א. 5
דף א: 6
דף ב. 6
דף ב: 8
דף ג. 8
דף ג: 8
דף ד. 8
דף ד: 8
דף ה. 8
דף ה: 8
דף ו. 9
דף ו: 9
דף ז. 10
דף ז: 11
דף ח. 11
דף ח: 11
דף ט. 12
דף ט: 12
דף י. 12
דף יב. 12
דף יג. 12
דף יג: 13
דף יד. 13
דף יד: 13
דף טו. 14
דף טו: 16
דף טז. 16
דף טז: 17
דף יז. 18
דף יז: 19
דף יח. 19
דף יח: 20
דף יט. 21
דף יט: 21
דף כ. 21
דף כא. 22
דף כא: 22
דף כב. 23
דף כב: 23
דף כג. 23
דף כג: 23
דף כד. 24
דף כד: 24
דף כה. 24
דף כה: 25
דף כו. 25
דף כו: 26
דף כז. 26
דף כז: 26
דף כח. 26
דף כח: 26
דף כט. 27
דף כט: 28
דף ל. 29
דף ל: 30
דף לא. 31
דף לא: 32
דף לב. 33
דף לב: 33
דף לג. 35
דף לג: 35
דף לד. 35

דף לד: 36
דף לה: 36
דף לו: 36
דף לז: 36
דף לז: 36
דף לח: 37
דף לח: 37
דף לט: 37
דף לט: 38
דף מ: 39
דף מ: 39
דף מא: 39
דף מא: 39
דף מב: 40
דף מב: 40
דף מג: 40
דף מג: 41
דף מד: 41
דף מד: 41
דף מה: 41
דף מה: 41
דף מו: 42
דף מו: 42
דף מז: 42
דף מח: 42
דף מח: 43
דף מט: 43
דף מט: 43
דף נ: 44
דף נ: 44
דף נא: 45
דף נא: 45
דף נב: 45
דף נב: 45
דף נג: 45
דף נג: 46
דף נד: 46
דף נד: 46
דף נה: 46
דף נה: 46
דף נו: 46
דף נו: 47
דף נז: 47
דף נז: 47
דף נח: 47
דף נח: 47
דף נט: 47
דף ס: 47
דף ס: 48
דף סא: 48
דף סב: 48
דף סב: 48
דף סג: 48
דף סג: 49
דף סד: 49
דף סד: 49

דף א.

ליום הרביעי כצ"ל:
ליום החמישי כצ"ל:
שפעמיים כצ"ל:
ליום הרביעי כצ"ל:
ולא נשאו כצ"ל:
צ"ל שיצא:
אין טענת אונס מועלת כצ"ל:
נ"ב וכה"ג פי' גם התוס' לדעת רש"י ז"ל:
נ"ב ואע"ג דלפי האמת יכול לכנוס בא' בשבת היכא דטריח ליה ולא איכפת ליה בברכה ואפי' לכתחלה מ"מ אין זה שכיח לרוב בני אדם וסוברין לכנוס ברביעי דוקא כסתם מתני' וק"ל:
נ"ב וליכא למידק איפכא דכיון שלא שאל ר' אמי בשעה שכנסה זה אי הות כתיבה כתובתה אלמא דלכתחלה אין כונסין בלא כתובה ולכך לא שאל כדכתב הר"ן בסמוך ומעתה זה שכנס בלא כתובה שלא כדין עבד. דודאי מן הסתם לא מחזיקינן ליה בעבריין דלאו ברשיעי עסקינן ובודאי מדכנסה בלא כתובה כדין עבד ועוד דליכא למידק כלל מדלא שאל ר' אמי בשעה שכנסה זה אי הות כתיבה כתובתה דפשיט דאיכא למימר דר' אמי לא היה במעמד בשעה שכנסה זה ודברי הר"ן בסמוך הם לפי מה שפסק ר' אמי לבעול בשבת למה לא שאל אז אי הות כתיבה כתובה שהרי אסורה לבעלה בלא כתובה אלא ודאי שמנהגן היה לכתוב קודם כניסה ולכך היה סבור שעשו כמנהג אבל ודאי אין איסור בדבר אם לא כתבו בשעה שכנסה שהרי לפי האמת כנסה זה בלא כתובה ולאו בעבריינא עסקינן אלא ודאי דוקא לבעול אסור בלא כתובה אבל חופה שהיא ייחוד אין איסור זו היא דעת הר"ן ז"ל:
נ"ב פי' אפי' אם תשמע לו לא הוי בעילתו בעילת זנות כיון דמתנאי ב"ד יש לה ולא מיתסרא אלא משום דלא סמכא דעת' ושמא כשתנשא לו תסמוך ג"כ דעת' שיכתוב לה כתובה אבל מ"מ לכתחלה לא התירו לבעול בלא כתובה מטעם זה דכיון שתתרצה לו הרי סמכא דעת' שזה אינו דודאי אפי' תתרצה לו איכא למיחש דדלמא לא סמכא דעת' דסתמא לא קא סמכא דעת':

דף א:

נ"ב נמי לא:

צ"ב ותימה מניין לו לפרש הא דאיבעיא לן אי נישאת ברביעי ונבעלת ברביעי דביום רביעי הוא ולא בליל ד' ואי משום דאין פנאי לכנוס ולבעול הכל בלילה מ"מ איבעיא לן אם היה פנאי אי שרי אי לא. גם בטור כתב דחתן פטור מק"ש ד' ימים וד' לילות וזה א"א אא"כ כונס בליל ד' ופטור מק"ש גם בליל ד' משום דטריד לבעול וכן יראה לפרש הסוגיא לקמן במאי דקאמר רבא לא לבר משבת וכאן אין מקום להאריך:

נ"ב פי' קודם יו"ט האחרון:

נ"ב פי' שתקנו אותו מספק שמא יו"ט שמא חול וא"כ לא חייב לנהוג אבילות אלא מספק וכיון דלאו יום מיתה וקבורה הוא הוי דרבנן וספיקי לקולא:

אבילות הס"ד:

נ"ב וכ"כ הרא"ש ומ"מ אפשר ליישב דבשאר נשים לא הותר אלא תספורת וגיהוץ כדי שלא תתגנה על בעלה ודוקא לאחר ז' אבל קישוט בתכשיטין וכיחול ופיקוס וכיוצא לא הותר אפי' תוך ל' אלא דוקא לכלה שיותר יש לחוש אצלה שלא תתגנה על בעל' כיון שעדיין אין לבו גס בה ולא נתקשר עמה בעבותות אהבה:

נ"ב כוונת הר"ן לבאר לדעת הרי"ף שאין פי' אבל איפכא לא שאינו מכניס המת לחדר ואת החתן והכלה לחופה כלל אלא קובר מתו מיד ואין עושין החופה עד ל' יום שהרי במת אביו של חתן ואמה של כלה וליכא פסידא פסק הרי"ף דמכניס המת לחדר והחתן והכלה לחופה ובועל בעילת מצוה ופורש ונוהג ז' ימי אבילות ברישא ממילא במת אמו של חתן ואביו של כלה נמי כך הדין דבסוגיא משמע דהני תרי מילי כהדדי נינהו ולכך צריך לפרש אבל איפכא לא כלומר דאי הויא איפכא נוהג ז' ימי אבילות ברישא אבל ודאי שמכניסין המת לחדר והחתן והכלה לחופה ובועל בעילת מצוה ופורש:

דף ב.

תי' בועז נמחק:

נ"ב וגו':

נ"ב ברכת אירוסין:

נ"ב במצותיו וצונו:

נ"ב בעשרה:

נ"ב כלומר דלא תימא דליכא בינייהו מידי אלא אדם בטל ויו"ט שחל להיות בע"ש אלא הא נמי א"ב דמשום שקדו מיקרי עבריי' ומשום ברכה לא מיקרי עבריי' כדמוכח בגמ' אע"פ שאינו מבואר כן בפי' עי' בתוס' דף ב' וג':

נ"ב כלומר ומעתה מותר לעשות מלאכה במקצת בביתו זה אינו דודאי אסור אלא שחשו שהבעל מלאכה יעבור על תקנת חכמים ולכך יחדו לו ימים הללו וכו':

דכיון כצ"ל:

בד"ס הגי' דמן הדין לא שרי אלא במקום מצוה וכתב הב"ח בכי"ק ע"ז וז"ל כוונת הר"ן ז"ל דמן הדין לא שרי לכנוס בשבת אלא במקום מצות פו"ר בדלית ליה אשה ובנים וכדתנן בפ' משילין (ביצה דף לו:) ואלו הן משום רשות לא דנין ולא מקדשין ולא חולצין ולא מיבמין אלו הן משום מצוה לא מקדישין ולא מעריכין כו' ופריך בגמ' אמאי קרי להו רשות והא מצוה קא עביד ופי' ר"ת וא"כ חפצי שמים הן לדין ולישא אשה וליבם את היבמה ופריק דאה"נ אלא מתני' דקתני דאסירי בדאיכא דעדיף מיניה ואית ליה אשה ובנים ובדאיכא גדול לייבם הא לאו הכי שרי ואע"ג דאסרי' הני דאמר במתני' אע"פ שהן משום מצוה הנהו שאני דלית בהו מצוה כולי האי ומ"מ כתב ר"ת בתשובה שאין מקדשין אשה בשבת אלא מדוחק גדול ואפי' קידש מבע"י אסור ליכנס לחופה בשבת ותדע לך דהכי תנן אין מיבמין אע"פ שאין שם אלא ביאה ובירושלמי אמרי הלין דכנסין ארמלין צריכין למכנס מבע"י כ"כ הר"ן להדיא בפ' משילין והשתא מבואר דברי הר"ן שלפנינו דהכי קאמר שאני נשואין דמחמירין ביה טפי שאע"פ שחפצי שמים הוא אפ"ה לא שרי אלא במקום מצוה כגון דלית ליה אשה ובנים והיינו מטעמא משום דהוי מלתא דפרהסיא טובא הלכך לא שרינן ליה לכתחלה אלא מדוחק אע"פ שהוא חפצי שמים אבל אתפיס מטלטלין דלא הוי מלתא דפרהסיא טובא שרינן ליה מפני מצות בעילת שהוא חפצי שמים אע"ג דלא הוי מצוה כולי האי כמו שנושא אשה ולית ליה אשה ובנים וכל זה לפי' ר"ת אבל לפירש"י שם והביאו ג"כ הר"ן אין חילוק בין מצוה למצוה ולעולם אסור ולכך צריך לומר דאתפסת מטלטלין מבע"י הוי וזהו שכתב אי נמי אפשר כו' ויראה מדברי הר"ן שתופס עיקר כפי' ר"ת גם בפ' משילין יראה כן שהביא דברי ר"ת באחרונה והארכתי בזה מפני שראיתי מי שטעה והגיה בדברי הר"ן:

אחאי כצ"ל:

ואין הקהל בפחות כצ"ל:

דף ב:

נ"ב אמר רב פפא:
שהתיר כצ"ל:
נ"ב לב:
נ"ב הויא:

דף ג.

דאמר כצ"ל:

דף ג:

דאמר כצ"ל:

דף ד.

נ"ב ורש"י פי' בע"א ועי' באשר"י:

דף ד:

נ"ב ולא נמלך:
דאם כצ"ל:

דף ה.

חלל נמי כצ"ל:

דף ה:

הב"ח נקד כאן שתי נקודות להראות שזה ענין בפני עצמו:
והדר מפקה לה לכתובתה בהאי וכו' כצ"ל:
והדרא מפק' עדי הינומא בהאי כצ"ל:
נ"ב לבית הלל:
נ"ב לב"ש לדבריכם:
נ"ב והתוס' תירצו דמגו במקום עדים הוא ולדעת הר"ן צריך לפרש דעידי הינומא אינה הוכחה גמורה דאפשר שהיתה בחזקת בתולה אבל לא מצא לה בתולים ומאי דנקט במתני' אלא אלמנה נשאתיך רצה לומר בעולה נשאתיך כדפי' בריש מכילתין ומ"מ אי

ליכא מגו על הבעל להביא ראיה שכן הוא כדבריו ואם אין לו ראיה בחזקת בתולה נשאה כיון דאיכא עדי הינומא נ"ל:

נ"ב של אדם:

בסיני: נטילתה היינו כצ"ל:

נ"ב וזהו פי' רש"י ז"ל ובפ' בני העיר כתב הר"ן ז"ל למאן דמתני משמש ת"ח בתלמוד ואחרים פירשו מתני לאחרים והטור כתב בסי' שס"א למאן דמתני פי' שמשמש תלמידי חכמים ע"כ:

נ"ב נראה מדבריו דאפי' ליכא חברותא בעיר אין צריכין להתבטל מד"ת אלא בשעת הוצאתו דהא ההיא במת בעיר כל בני העיר אסורים בעשיית מלאכה מוקי לה בגמ' דפ' אלו מגלחין דוקא בדליכא חברותא ואעפ"כ משמע ליה להר"ן ז"ל דדוקא מלאכה קאמר אבל ת"ת אין מבטלין כיון שאינו מוטל עליו לקוברו ודוקא במי שמתו מוטל לפניו תנן דפטור מן התפלה ומן התפלין ומכל מצות האמורות בתורה והיינו במי שמוטל עליו לקוברו אבל כשאינו מוטל עליו לקוברו חייב בכל המצות ודוקא להוצאה בלחוד הוא דמבטלין דכנתינתה נטילתה וכו' וכן פסק הטור להדיא בסי' שס"א ע"ש אבל מדברי הר"מ לא משמע הכי ע"ש:

נ"ב להוצאת המת:

דף ו.

נ"ב הא פשיטא דמייתי ראיה במכ"ש ולא הוצרך הר"ן ז"ל לכותבו אלא לאפוקי מסברת י"א שכתב אחר זה שמפרשים דמייתי ראיה כיון דשאר מתים כת"ת לגבי מת מצוה חובה ולכך כתב בסברא הראשונה דיליף מינה במכ"ש ובשאר מתים נמי חובה כמו במת מצוה:

נ"ב ובני"י פ"ב דיבמות סי' כה תי' בע"א:

נ"ב למלוה:

תי' דהיינו נמחק ונ"ב דאי:

נ"ב יוצא:

וכיון כצ"ל:

דף ו:

לקמיה דרב נחמן אמר להו זילו קיימי כצ"ל:

ילוה לו וזה שעבד לו נכסיו מעכשיו אם ילוה לאחר זמן כצ"ל:

דאעפ"כ כצ"ל:
מהימני דוקא להציל ודוקא בשאין כצ"ל:

דף ז.

נ"ב נכסי:
בד"ס הגי' אלא משטר והב"ח מחק תי' אלא וכ' בגליון זו היא גי' הרי"ף כמ"ש כל המפרשים על שמו:
אלא עד א' כצ"ל:
קא אתו ומהמני וכיון דכתב וכו' אחר אדרבה היא הנותנת דאי עקרי וכו' כצ"ל ונ"ב ולא נתבררה לי השגתו זאת דרב האי ז"ל מפרש האי דקאמר למיעקר סהדותא סהדותייהו קא אתי אין פירושו עקירת השטר דודאי השטר חל והשטר כשר ולא נעקר אם יתקיים התנאי ורב הונא בריה דרב יהושע הכי קאמר דאי הכי דחשבת ליה לזה השטר כמות שהוא כתוב בלא תנאי וה"ל עדיו שנים ועדות אחרונה דברי אחד במקום שנים אפי' תרוייהו כי אמרי תנאי היו דברינו ה"ל חוזרין ומגידין אלא על כרחך הני למיעקר סהדותייהו שאמרו כתב ידינו הוא קאתו ולומר לא חתמנו אלא על מנת שיקיים את התנאי ולא הוי חוזרין ומגידין שהרי השטר כשר אם יתקיים התנאי ולא דמי למודעא ואמנה שעוקרין את השטר דתנאי מלתא אחריתי היא ואינה עוקרתו אלא לאחר זמן חד נמי למיעקר סהדותא קאתי והשטר כשר אם יתקיים התנאי דתנאי מלתא אחריתי היא ואפי' כתב ידן יוצא ממקום אחר וק"ל וע"פ זה יתיישבו גם שאר השגותיו. אמנם מ"ש הר"ן ז"ל ולדידי לא מיחוורא הך סברא כו' יראה דלא קשיא כלל לדעת הרמב"ן משום דאיכא למימר דדוקא כשכתב ידן יוצא ממקום אחר דליכא מיגו ה"ל חוזרין ומגידין כיון דכבר איתחזק שטרא בלא תנאי אבל היכא דליכא מיגו לא הוי חוזרין ומגידין כיון דתוך כדי דיבור אמרו תנאי היה דברינו לא איתחזק שטר זה כלל ומהימנו להו במיגו דאי בעי שתקי וק"ל:
לשטרא הוי דמתחלה כאילו פירשו כצ"ל:
נ"ב נאמן:
נ"ב הוא פי' התוס':
ולא אמרן דאוקי כצ"ל:
היא הס"ד ואח"כ מה"ד אבל לית ליה בהו חזקה וכצ"ל:
המערער כצ"ל:
ובההוא כצ"ל:

דף ז:

אפי' לאחר כמה כצ"ל:
וי"מ כצ"ל:
נ"ב פי' שזוכר עיקר העדות מעצמו ומתוך הכתב הוא מתבונן עליו לעמוד על כל הענינים והתנאי' בלי פקפוק כו':
זו לזו חיישינן אבל כל כצ"ל:
א"ל רבנן תקוני תקינו מאן דעבד עבד ומאן כצ"ל:
נ"ב זה פי' התוס' וע"ש:
פרק שלישי דיבמות בסי' לב כצ"ל:

דף ח.

עי' פרק חזקת הבתים בסי' תש"נ ובמ"ש שם נ"י:
אלא כצ"ל:
העדים כצ"ל:
אדחבריה כצ"ל:
עי' בפ' גט פשוט בסי' תתקלא ובמה שכתבתי לשם:
נ"ב פי' אבל אם לא היו מעידין כי אם אכתיבת יד א' מן העדים א"כ לא נתקיים כי אם כתב יד א' מן העדים שאנו יודעין שזהו כתב ידו ואותו כתב הוא מעיד על מנה שבשטר ואינו מצטרף עם הדיין שאינו מעיד רק אשטר גופא דמעליא הוא ודו"ק:
מעידין על הדיין כצ"ל:

דף ח:

העדים כצ"ל:
העדי' כצ"ל:
דליחוו סהדי אחתימת כצ"ל:
מדאמר כצ"ל:
השנים כצ"ל:
נ"ב במותב תלתא:
נ"ב החודש:

דף ט.

ע"ל רי"ף גיטין סי' תלח:
שחזר בתשובה וחותם דלא במותב תלתא כחדא כצ"ל:
לא הוה האי חזי לאצטרופי בהדייה וכצ"ל:
נ"ב ספק כשר:
ראוי היה כצ"ל:

דף ט:

נ"ב בר יצחק:
וכדשמואל כצ"ל:
שהיתה כצ"ל:
נ"ב את:
נ"ב לעשות כן:
שבאו כצ"ל:
הוה כצ"ל:
ובפ' ד' אחין משמע נמי הכי כצ"ל:
לאחר כצ"ל:
דכתיב ביה במותב תלתא לא צריך טפי דהא מרישא קאמר דאי כצ"ל:

דף י.

נ"ב קא:

דף יב.

נ"ב כן:
נ"ב בניה:
יעקב:
צריכה היא להיות נדחה כצ"ל:
נ"ב בה:

דף יג.

נ"ב הזה:

שבין כצ"ל:
נ"ב ועיין בתוס' ובמ"ש הר"ן ריש פ' עשרה יוחסין:
נ"ב ועי' בתוס':
שנפדית כצ"ל:

דף יג:

על בת בתו על בת בנו על בת אשתו על בת בתה על בת בנה כצ"ל:
וכל כצ"ל:
קנס נקט כצ"ל:
למכר כצ"ל:
נ"ב למד:
עדים כצ"ל:
והשבויה כצ"ל:

דף יד.

ואחד כצ"ל:
נ"ב היא:
לכשיוציא ומפרש לה לכשלא יכנוס וכו' כצ"ל והד"א ותי' גמ' ליתא בד"ס:
אמרי' כצ"ל:
נ"ב פטור:
נ"ב לו:
והאנס כצ"ל:
האנס כצ"ל:
נ"ב דף מ"ו וע"ש בתוס' וכן במ"ש התוס' פ' אלו נערות:
נ"ב נערה שנתארסה ונתגרשה קנסה לעצמה:
נ"ב אמר:

דף יד:

דכרבנן כצ"ל:
באונס כצ"ל:
דמדקאמר כצ"ל:

דף טו.

נ"ב הא דלא תנן במתני' נמי עמדה בדין עד שלא נישאת כו' י"ל דלא תנן אלא מידי דילפי' ליה מקרא כגון מיתת האב דילפינן ליה מדכתיב והתנחלתם אותם לבניכם ובגרות מדכתיב ונתן האיש השוכב עמה לאבי הנערה ולא כשהיא בוגרת כמ"ש התוס' והר"ן בפ' ואלו נערות אבל נשואין דנישאת (ובגרה) [דקנסה] לעצמה ילפינן לה בפ' ואלו נערות מבגרות והכי אמר התם הואיל ובגרות מוציאין מרשות האב ונשואין מוציאין מרשות האב מה בגרות בא עליה ובגרה לעצמה אף נשואין בא עליה ונישאת לעצמה:

אחין כצ"ל:

נ"ב כתבו התוס' דמדאורייתא פשיטא ליה דהוי לעצמה כדדרשי' לקמן מוהתנחלתם אלא מדרבנן בעי כיון דניזונית משלהן מי תקינו להו רבנן מעשה ידיה תחת מזונות או לא ולקמן דבעי מ"ט דרב הוה מצי למיבעי נמי מ"ט דרב ששת דמדאורייתא מודה דהוי לעצמה אלא נקט רב משום דקאמר בהדיא דמעשה ידיה לעצמה אף מדרבנן עכ"ל וצריך לבאר לדעתם דמאי דקאמר במקום אב כו' ה"פ דכיון דניזונת מנכסי אביה שבידה אחין דקיימי במקום האב תקינו להו רבנן נמי מעשה ידיה תחת מזונותיה וכאילו אביה קיים או דלמא לא דמי לאב דהתם מדידה מיתזני דאין האב חייב במזונות בתו ד"ת כל עיקר אלא שחכמים חייבוהו לזונם עד שש ומשש ומעלה אינו חייב אלא מדרך צדקה כדלקמן בפירקין ואע"ג דמעשה ידיה שלו ד"ת מה בכך סוף סוף אינה חייב לזונה אלא מדרך צדקה ואם אין לו כלום קופה של צדקה מחוייבים לזונם ולפרנסם אבל הכא לאו מידידהו מיתזנא אלא מתנאי ב"ד הלכך מעשה ידיה לעצמה:

לאו כצ"ל:

והצער בתפוסה והצער לאביה כצ"ל:

נ"ב זה לשון רש"י ז"ל וכוונתו לבאר שלא נפרש מת האב בשעה שעמדה בדין עד שלא בגרה קאמר דהרי הן של אחין דדוקא כשהאב בחיים ה"ה של אב. דזה פי' בטל שהרי רישא דתנן מת האב הרי הן של אחין דוקא בשעמדה בדין בנערותיה בחיי האב עד שלא בגרה קאמר שאם לא הספיקה לעמוד בדין עד שמת האב ה"ה של עצמה כדתנן להדיא ברישא אלא בע"כ הא דקאמר בסיפא מת האב ה"ה של אחין נמי דוקא משעמדה בדין בנערותיה קאמר ובין בגרה קודם מיתה כו' לעולם ה"ה של אחין דכיון דעמדה בדין בחיי האב זכה בהן האב. ודו"ק:

נ"ב לפי דעת הר"ן יש לדקדק במאי דתנן בסיפא מעשה ידיה ומציאתה כו' ולמה לא תנן נמי בושת ופגם דממונא הוא דאחין בעי למיהוי שכבר זכה בהן האב אע"פ שלא

הספיקה לעמוד בדין עד שמת האב דליכא למימר דשאני מעשה ידיה דדוקא משעמדה בדין עד שלא גבתה וכדתנן להדיא אע"פ שלא גבתה הא ליתא דהא ודאי לאו דוקא אע"פ שלא גבתה קאמר אלא אע"פ שלא עמד בדין כל עיקר נמי של אחין הוא דמשבא לעולם זכה בהן האב וכמ"ש הר"ן גופיה בסמוך והוא מדברי רש"י ומאי דקתני אע"פ שלא גבתה הימנו משום דסתמא דמלתא גובה שכר מעשה ידיה הקצוב בלא דינא ודיינא משא"כ באונס ומפתה דאי אפשר בלא דינא ודיינא שיעריכו הבושת והפגם והצער כמה הוא. ונראה לתרץ דמתני' עיקר' לאשמועי' דמעשה ידיה כמציאתה כו' אבל לענין דמאי דממונא הוא ושל אחין הוא אע"פ שלא הספיקה לעמוד בדין עד שמת האב הא מילתא דפשיטא הוא דמשבא לעולם זכה בהן האב ומתני' דתנן ה"ה של עצמה דוקא בקנס היא אבל התוס' חולקים על זה ומפרשי' פשטא דמתני' הרי הן של עצמה אף בבושת ופגם ולכך כתבו וז"ל תימה תינח קנס אלא בושת ופגם דממונא הוא דאחין בעי למיהוי ושמא מקראי דלעיל דנפקא בושת ופגם איתקש אהדדי כדפי' לעיל עכ"ל ולדידיהו ניחא סיפא דתנן מעשה ידיה דוקא דלא איתקוש לקנס ואפשר שזה ג"כ כוונת רש"י ז"ל ולכך כתב בסיפא ולא דמי לקנס כו' ודו"ק:

נ"ב זה מועתק מלשון רש"י ז"ל בפירושו ותימה גדולה שהרי התוס' חלקו על פירשו זה לקמן במתני' דהאב זכאי בבתו בקידושיה כו' והסכים עמהם גם הר"ן ז"ל שם דזכאי במציאתה משום איבה היינו פן יקדשנה למנוול ומוכה שחין דלפי פי' זה אפי' אינה סמוכה על שולחן אביה זכאי במציאתה ומהכא פשיטא לן דמציאתה לאחר מיתת האב לעצמה שהרי אין בידם לקדשה וליכא משום איבה וא"כ לא הוה ליה להביא בכאן פי' רש"י כיון דלא ס"ל כוותיה:

נ"ב ולא דמי לקנס דאונס ומפתה דס"ל לת"ק ברישא דלא אזלינן בתר גוביינא דשאני התם דחיוב הפרעון חל מיד בשעת מעשה אבל הכא חיוב פרעון הכתובה אינו חל אלא בשעה שגירשה דהיינו בשעת גוביינא וכיון דגוביינא בתר שנישאת הוא פקעה רשותה וק"ל:

נ"ב וגוביינא בתר הכי הוא:

נ"ב פי' לית לה כתובה משני דנמצא מקחו מקח טעות ומדלא קאמר הכי אלמא דמשני אית לה כתובה ומינה דמג' נמי אית לה כתובה דאם איתא וכו' וה"ה דמראשון נמי איכא למידק דאם איתא דמג' לית לה מראשון ושני נמי לית לה דנמצא מקחו מקח טעות למפרע אלא אורחא דמילתא דגובה כתובתה מן הראשון קודם שנשאתו לשני דלא מצי היתומים לטעון שמא תהיה קטלנית ונמצא למפרע גם מקח הראשון היה בטעות דכיון

שאינה קטלנית לפנינו על הספק אינן יכולים לעכב כתובתה שהרי מתחילה כשנשאה הראשון היה רוצה ליכנס באותו ספק וע"מ כן נשאה וכתב לה כתובה וכעין זה כתבו התוס' בפירקין דף מ"ז בדיבור דלא כתב לה אלא ע"מ לכונסה ע"ש אבל משני דכיון דקי"ל כרבי ונמצא מקחו מקח טעות כל שלא הכיר בה דייקינן שפיר דאם איתא דמג' לית לה משני נמי לית לה שהרי היא קטלנית לפנינו:

דף טו:

ואי כצ"ל ותיבת וודאי נמחק:
וא"נ כצ"ל:
נ"ב פי' דבריו שאין העדים מעידין על גוף ההלואה אלא שזו היא חתימתן שאז אפי' יכול לקיים חתימתן לא גבינן ליה בהאי שטרא ואמרי' דאודויי אודי ליה דאיהו גופיה זייף וכתב אבל אם העדים מעידים על גוף ההלואה שבשטר לא פסלינן להו וגבינן ליה נמי בהאי שטרא דאין העדים נפסלין כל עיקר וזהו כפי תירוץ השני שבתוס' אבל לפי תירוץ הראשון שבתוס' משמע שאפי' העידו על גוף ההלואה לא גבינן ליה בהאי שטרא דהעדים נפסלין להעיד לו בשום עדות ואע"ג דאין העדים נפסלין בשום עדות בעולם מ"מ לגביה דידיה פסלינהו דהא אודויי אודי שהם פסולים ויכול לחוב לעצמו ע"י הודאתו ולא לאחרים:
ומאי כצ"ל:

דף טז.

נ"ב לא:
שלש מדות במיתת נערה כצ"ל:
נ"ב באירוסין: סוקלין אותה על פתח בית אביה דכתיב:
נ"ב דמפרש ביה קרא:
נ"ב שבו זינתה:
מיתה כצ"ל:
לאו חידוש הוא כצ"ל:
אב כצ"ל:
נ"ב את:
נ"ב שנאמר כי יהיה נערה בתולה וגו':
גורמין כצ"ל:

וזוממיה כצ"ל:
והמלטה כצ"ל:
נ"ב היה:
נ"ב אלמא:
ואפי' כצ"ל:
וזנאי כצ"ל:
והלכך כצ"ל:
דהתם הא דאע"ג כצ"ל:
נ"ב בית אביה:

דף טז:

נ"ב פי' דמוציא עליה שם רע שזינתה בבית אביה:
דתידון כצ"ל:
לבתך כצ"ל:
לגאון פי' מלקות כצ"ל ונ"ב עי' בנ"י סוף ואלו הן הלוקין והעיקר בערוך ערך מרד:
אבל מי שעובר כצ"ל:
נ"ב שאומרי' לו עשה:
וכן מי שעובר כצ"ל:
נ"ב נמצא בביאורים על שם מהרא"י בפרשת תצא וז"ל משמע בגמ' דבי"ג היה יוצא מכדי רשעתו אלא שהתורה קנסו עוד בכפלים והטעם לפי שהשיעור הוא לפי מספר השנים כי בן י"ג הוא בן עונשין בב"ד של מטה ולפי שבב"ד של מעלה אין עונשים אלא מבן כ' לכך גם המלקות של מעלה הוא במספר ששים וכדאיתא פ' הפועלים דמחיוה לאליהו בשתין פולסי דנורא ומכאן יש ללמוד דמכת מרדות אינו אלא י"ג הכאות כמנין תי' והוא רחום וגו' דהמלקות שתקנו חכמים על דבריהם אין להם רשות להוסיף לקנוס יותר מכדי רשעתו דקנס לקנס לא עבדינן ע"כ אבל בתשובת הריב"ש סי' צ' כתב בשם התוס' שאף מספר מכות המרדות הם במספר של תורה אלא שאינן חזקות כמותן אלא שלדעת הרמב"ם המכות המרדות אין להם מספר אלא לפי ראות ב"ד לתוכחות מוסר לפי חומר הדבר שעבר בו וגם כתב שם כסברת הר"ן דדוקא על עבירה נמשכת היו מכין אותו עד שתצא נפשו אבל אי עבר זמן המצוה לא. נראה מדבריו שגם הרמב"ם סובר כן ומ"ש הר"ן בשם הרמב"ם שכתב בפ"ו בהל' חמץ במי שאכל מצה בע"פ היו מכין אותו עד שתצא נפשו דאלמא דגם כשעבר זמן המצוה כן הדין. נוסחא מוטעת נזדמנה להרב

דבנוסחות דידן בהל' הנ"ל כתב בסתם היו מכין אותו מכת מרדות גם דברי הגאון כן מפורשין דדוקא בסוכה ולולב הוא שהזכיר היו מכין אותו עד שתצא נפשו ובעובר על דברי חכמים הזכיר בלא מספר ובלא אומד ולא אמר עד שתצא נפשו ודו"ק:

נ"ב נמי:

אלא כצ"ל:

אלא דברי כצ"ל:

נ"ב וכן פי' התוס' וע"ש:

ואף כצ"ל:

דף יז.

נ"ב גמ' מאי לפיכך מה"ד מיכל לא נכלינהו אנוחי ננחינהו דא"כ מימנע ולא פריק קמ"ל האי עדיפא זימנין דלא מלו ופריק לה מדידיה וכתבו התוס' אנוחי ננחינהו פי' עד שלא יהא לו במה להתפרנס ואז יקחם אבל לא בעי למימר דלעולם לינחינהו דא"כ מאי תחת פירות דקתני הא אין לו פירות עכ"ל:

נ"ב בגמ' גרסי' וקוברין אותה לפי כבודו לפי כבודו ולא לפי כבודה אימא אף לפי כבודו וכבר האריכו התוס' לבאר זה ודלא כאית דגרסי וקוברין אותה לפי כבודה לפי כבודה ולא לפי כבודו אימא אף לפי כבודה ואומר אני שאם הלשון הנמצא בספר הרי"ף שהיא אמת נראה לפרש דהמקשה ס"ד דוקא לפי כבודה ולא לפי כבודו ולכך מתמה ומשני אימא אף לפי כבודו פי' מגיה הוא דרב הונא קאמר אף לפי כבודו אפי' שאינו לפי כבודה וקמ"ל דעולה עמו אפי' לאחר מיתה ולפי גירסא זו לא יקשה כלל מה שהקשה ר"ת לאית דגרסי גם לא יקשה ממה שהקשה הרשב"א לגי' ר"ת ורש"י נ"ל:

בד"ס הגי' בגרה ונשאת והב"ח בכ"י קדשו הגי' וז"ל פי' או ניסת וכ"כ בפי' רש"י להדיא וברור הוא והוצרכו לפרש זה פה כדי שלא נאמר כיון דהאב מקבל קדושי קטנה ונערה יכול הוא ג"כ לקבל גיטה שעוקרין לקדושין אפי' משבגרה או נישאת דהוא שאסר הוא שמתיר קמ"ל דלא:

נ"ב כך כתב גם הרמב"ן בספר המלחמות האריך לבאר שדעת רש"י והרי"ף עיקר:

לזו כצ"ל:

ומפיך כצ"ל:

צ"ל תכשיט ותכשיט שמעינן כו':

דף יז:

תיבת לעיל נמחק ונ"ב מן נישאת עד מתני' הגהה:
נ"ב וכסות:
צ"ל דמשום אחתוני הוא והא כו':
הרי היא ברשות הבעל הלך האב עם שלוחי הבעל או שהלכו שלוחי כצ"ל:
מתה אביה יורשה כו' או שמסרו שלוחי האב לשלוחי כצ"ל:
תיבת ללון שם נמחק:
וכתבן כצ"ל:
נ"ב וכו':
שעיכב החתן או אונס שלו כצ"ל:
לנישואין כצ"ל:
נ"ב הבנים ירשו:
נ"ב וכך הקשו התוס':
כתבה כצ"ל:
נ"ב פי' שגם הוא כתב לה מן האירוסין מנה ומאתים ותוס' א"ה לא זכה הבעל לת"ק:
נ"ב פי' ממאי דקתני שיבאו עמה מבית אביה לבית בעלה דקשיא לר' נתן אמאי זכה הא קתני שיבאו הרי לא באו. ועי' בתוס':
נ"ב וכך:

דף יח.

בניך כצ"ל:
נ"ב פי' דמדתנן בן חמש למקרא וכאן קאמר בר שית למקרא בעל כרחך צריך לפרש דבן ה' לגלגל ובן ו' למספי ליה כתורא דהיינו שיורד עמו לחייו דליכא למימר דבר שית למקרא דקאמר היינו בן ה' ויום א' דמשנכנס יום א' בשנה חשיב לו כשנה דא"כ לא הוי דומיא דבר עשר למשנה דהוי בר עשר ויום א' כי ההוא דמסכ' אבות דהתם הוי בר עשר ויום א' דומיא בן י"ג למצות והשתא האי בר שית למקרא לא הוי דומיא דבן עשר למשנה דבר שית למקרא היינו למספי ליה כתורא ובר עשר למשנה לא הוה למיספא ליה אלא לגלגל עד י"ב שנה ועי' בתוס':
נ"ב וכך הוא באשר"י ובמקצת ספרי גמרות שבידינו וכן משמע בפי' רש"י ובר"ן אבל במקצת ספרי גמרות שבידינו גרס בר תליסר לתעניתא מע"ל ובתינוקת בת תריסר:

נ"ב תורה:
נ"ב גם תירוץ זה כתוב בתוס' שלנו:
נ"ב דקאי ע"ש:
נ"ב גם הרב המגיד פי' לשם שדעת הרמב"ם דבמי שנשתטה זנין אותם באמיד אפי' ביתרי' מבני שש דלא כדמשמע לכאורה מדבריו אפי' באמיד אין זנין ביתרים מבני שש וכמו שהבין גם הטור בדברי הרמב"ם באה"ע סי' ע"א ע"ש:
ומוכחי' כצ"ל:
מאכל כצ"ל:
נ"ב ול"נ דודאי לפרש"י ז"ל צריך לפרש נמי בר תליסר לתעניתא מעל"ע היינו שנת י"ג גופא קאמר ומשלים מדרבנן וזהו שכתב וחינוכא לשעות קודם לכן שנתיים כדאמר ביומא דהיינו שנת י"א ושנת י"ב גופא ואע"ג דקאמר התם דשנת י"ב גופא נמי משלים מדרבנן היינו דוקא בבריא אבל בחולה אינו משלים כי אם שנת י"ג גופא וכן מבואר התם לפי גי' רש"י ופירושו והכא בתינוק שאינו ברי קאי שתש כחו בלימוד תורה ודבר זה אנו לומדין ממניקתו של אביי דבתינוק שלמד תורה אפי' הוא ברי דינו כאינו ברי ואינו משלים אלא בשנת י"ג גופא ומש"ה פי' רש"י ובתינוקת שהיא ממהרת להביא כח כו'. ולא פירש משום שחינוך שלה לפני גדלותה שנה כמו בתינוק וכמו שתפסו עליו התוס' בקושיא זו אכן נראה ברור כוונתו לפרש שמה שאנו לומדין ממניקתו של אביי אינו אלא לענין לימוד התורה שהתינוק אף שהוא ברי אינו משלים כ"א בשנת י"ג גופא. אבל בתינוקת משלמת בי"ב גופא מאחר שאינה מתשת כחה בלימוד תורה וממילא ה"ה דמשלמת אף בי"א גופ' אם היא בריאה. וכן משמע הלשון דאמר אביי אמרה לי אם בר שית למקרא בר עשר למשנה בר תליסר לתעניתא כו' דמשמע דמפני שלומד תורה אינו משלים כי אם בשנת י"ג משא"כ בתינוקת:
נ"ב וכך כתבו התוס' שנראה לר"י:

דף יח:

נ"ב הגה"ה:
תיבת עני נמחק:
בנכסים כצ"ל:
נ"ב עכ"ה:
מאי כצ"ל:
נ"ב יום ולילה:

נ"ב להם:
ובין מקרקעי ובין מטלטלי כצ"ל:
נ"ב ונכסיהם ביד אפוטרופוס:
מוציאין מן היתומים: מוציאין לבנות מן הבנים למזונות ולפרנסה כצ"ל:
ולבנים קטנים וכו' לחלוק בשוה כצ"ל:
נ"ב על:
זה הכותב כו' הספרים קיימים כצ"ל:
שתקנו כצ"ל:
נ"ב זהו לשון רש"י ונראה שבא לבאר דמאי דאמר אביי אלמנה לכה"ג אע"ג דה"ה ממזרת ונתינה לכה"ג חייב לפדותה לדעתיה דאביי שאני קורא בה ואהדרינך למדינתך אלא משום דקי"ל באלמנה לכה"ג דיש לה כתובה ותנאי כתובה ההוא דלמישקל ולמיפק כו' לכך נקט אלמנה לכה"ג ואה"נ דה"ה לממזרת ונתינה לכה"ג וק"ל:
ישראל כצ"ל:

דף יט.

אין היתומי' כצ"ל ונ"ב לשון הרא"ש ואית דגרסי אין היבמין חייבין לפדותה וכן גורס רב אלפס כו' וכן נראה מדברי הר"ן לקמן בפ' האשה שנפלו בסי' שכ"ג בשם הרשב"א:
נ"ב היתומים:
נ"ב דהא אפי' בעשרה בדמיה קאמר דפודין ואע"פ שהוא ג"כ יתר מכתובתה ואע"ג דלא קי"ל כוותיה כו':
נ"ב עיין בדברי הר"ן פ' השולח סי' תע"ג שם האריך בזה:
נ"ב לשון הרא"ש:

דף יט:

נ"ב נראה:
במוחלת כצ"ל:

דף כ.

תיבת דהא לית לה מזוני מן האחים מוקף ונ"ב מל' זה משמע דהרי"ף ז"ל מפרש לה במארס יתומה הניזונית מן האחין ומשום דידע ארוס דאחר שנתארס' אינה ניזונית מן האחין דקי"ל כרב מספקא לי' אי אירסה אדעתא דהכי שיזונה או לא ופסק הלכה דאית

לה וכ"כ הרא"ש שזהו דעת הרי"ף ולפ"ז אפי' תוך י"ב חודש אית לה ולא גרסי' בדברי הרי"ף וה"מ לאחר י"ב חודש והוא מסכים לפי' הנגיד שהביא הר"ן. אבל לאותן דגרסי בדברי הרי"ף וה"מ לאחר י"ב חודש צריכין לפרש דעתו דבארוסה שנתארמלה עסקינן וכמ"ש הר"ן ולפי זה לא גרסי' בדברי הרי"ף האי לישנא דהא לית לה מזוני מן האחי' ובמרדכי משמע נמי שהיה גורס בדברי הרי"ף וה"מ לאחר י"ב חודש. שהרי כתב אדברי הסמ"ג שהם כדברי הרמב"ם דבמארס יתומה הניזונית מן האחין קא מיירי שהוא דלא כפי' רש"י ודלא כהאלפסי ע"ש:

כאן צ"ל הציון אות ב' בשלטי הגבורים המתחיל הביא הטור ולעיל נמחק:

תיבות וה"מ לאחר י"ב חודש מוקפין:

דביתומה שנתארסה כצ"ל:

נ"ב שנתארסה:

כתחלתה כצ"ל:

נ"ב וילדה לו בת:

דף כא.

נ"ב עי' פ"ו דגיטין סי' תקכב:

נ"ב בגדים:

תקבל כצ"ל:

תי' לדבריהם הס"ד והשאר נמחק:

נ"ב רב כהנא מתני וכן בלקיט:

דף כא:

תיבות גובה כתובתה לעולם מוקף ונ"ב בגירסתנו בגמ' אין זה אבל מדברי הר"ן והרא"ש יראה שכך היו גורסים בגמ':

נ"ב תוספת:

נ"ב הוא:

וכך כצ"ל:

נ"ב וכך הקשו התוס':

נ"ב זה פי' התוס':

דף כב.

בין הכתובה בין התוספת כצ"ל:
נ"ב היתר:
ול"נ כצ"ל:
נ"ב גם התוס' חלקו על פי' רש"י ופי' כדברי הרי"ף וכן הרא"ש:
נ"ב אבל הרמב"ם בפ"ט מהל' שמיטה פסק כסתם משנה דהשוחט את הפרה דמשמטת
ועי' בדברי הר"י קארו בחשן המשפט סי' סז:
והרמב"ן כצ"ל:
נ"ב ותו:

דף כב:

נ"ב הגהה ונ"ב הרי"ף ז"ל ביאר דין זה בפ' מי שמת ע"ש בסי' תתקיג ומ"ש פה אינו
מדבריו אלא הגה"ה היא וכן נראה מפי' הר"ן שלא ביאר פה כל עיקר:
נ"ב עכ"ה:
נ"ב תו:
אירכס כתובתה שטר כתובה כצ"ל:
ר"ל כצ"ל:

דף כג.

נ"ב ונפקא:
כתבועה כצ"ל:
עד שתכנס לחופה המקדיש מעשה ידי אשתו הכל משנה אחת:
לה כצ"ל:

דף כג:

נ"ב פי' וכ"ש מותר דאינו קדוש מחיים ואע"פ שהוא מעלה לה מה שהוא כנגדו והכא
והכא רבותא קמ"ל וכן פי' בעל המאור:
דרב כצ"ל:
נ"ב גם התוס' חלקו על פי' רש"י וגירסתו בזה ע"ש שגורסים ולימא אין הלכה כר"ע:

דף כד.

אבל תאומים לא ולמה אמרו בנה שלא תניק בן חברתה כצ"ל. ונ"ב נראה מהר"ן שכך הוא גורס ג"כ בדברי הרי"ף אבל הרא"ש היה גורס בדברי הרי"ף אבל תאומים לא ולא בן חברתה וכן הוא בספרי הדפוס:

נ"ב איש:

לפטור כצ"ל:

דף כד:

דגמרתינו כצ"ל:

דאמסקנא דמגליא וכו' אחרינא דהוא אפי' איסור אין בו סמיך כצ"ל:

החלב כצ"ל:

נ"ב גם הרב המגיד האריך בזה וכתב שדברי הרמב"ם נראין עיקר ע"כ וכן פסק הסמ"ג לאוין קכ"ז קל"ב ע"ש:

דף כה.

נ"ב וראיה זו כתבוה התוס' ע"ש:

נ"ב בנה:

נ"ב פסקה:

נ"ב ואני מפרש דעת הרמב"ם שאין נראה לו לפרש פסק קימעא כו' דהיינו שפסקו לה ליתן לה מזונות מועטין כו' כמו שפי' רש"י דהא תנן לקמן ואם היתה מניקה פוחתין לה ממעשה ידיה ומוסיפין לה על מזונותיה ופשיט' שצריכין להוסיף לה כמה שהיא צריכה דברים היפים לתועלת הולד ולפיכך פי' דמ"ש פסק קימעא כו' היינו לומר שפסקו לה מזונו' הראויות לה אלא שבעיניה נראין קימעא מפני חולי התאוה שיש לה בבטנה ה"ז אוכלת הרבה משלה ואשמועינן דיכולה לאכול משלה כל מה שתרצה אפי' מאכלין רעין ואין הבעל יכול לעכב מפני שצער גופה קודם ואם חס הוא על בנו יתן לה כל מה שהיא מתאוה לאכול מן המאכלים היפים ומאי דתניא בסיפא ולא תאכל דברים הרעים לחלב היינו נמי בכה"ג דכל היכא שהיא אוכלת משל בעלה אינה רשאי לאכול דברים הרעים וכן משמע לשון הרמב"ם שזו היא כוונתו עיין עליו:

נ"ב ועי' בתשובות הריטב"א והביאו ב"י באה"ע סי' י"ג:

דף כה:

נ"ב וכתב הרא"ש ואינו ראיה כל כך דפסק הלכה כר"א במאי דפליג את"ק אבל במאי דפליג ארשב"ג כל מקום ששנה ר' שמעון ב"ג במשנתנו הלכה כמותו ע"כ וכ"כ הטור באה"ע סוף סי' פ"א וביו"ד סוף סי' רל"ה. וכל שאר הפוסקים וגם התוס' חלוקים על הרא"ש והטור ומסכימים לפסק הרי"ף:

נ"ב לא:

בעניות בפ' כ"ב מהלכות כצ"ל:

דף כו.

וכן לידה כצ"ל:

נ"ב לפסוק:

נ"ב ממנה:

ויחזור כצ"ל:

הרמב"ן כצ"ל:

נ"ב כוונתו ממ"ש הרמב"ם בסוף דין מורדת דבעינא ליה ומצערנא ליה דנכסי' שהכניס' לו ובלאותיהן קיימין אם תפסה אין מוציאין מידה ואם תפסן הבעל אין מוציאין מידו וכן כל מה שאבד מנכסים שקבל הבעל אחריותן עליו אינו משלם לה כלום ע"כ ונראה מדלא פי' הרב בדבריו שאף מנכסי מלוג אם תפסן הבעל אין מוציאין מידו וכמו שפי' דבריו בדין מורדת דאמרה מאיס עלי שכתב ותטול בלאותיה הקיימין בין מנכסים שהכניסה לבעלה ונתחייב באחריותן בין מנכסי מלוג שלא נתחייב באחריותן כו' אלמא דס"ל דבנכסי מלוג לא הפסידה כלום אפילו תפסן הבעל וכך פי' לשם הרב המגיד דעת הרמב"ם ז"ל ומעתה נראה לו להר"ן ז"ל דהרמב"ם מפרש משנתינו דפוחתין מכתובתה נמי אינו אלא בנכסי צ"ב אבל מנ"מ אינו פוחת כלל דהא בסוגיא קאמר היכי דמי מורדת דמשנתינו דפוחתין מכתובתה ולרבותינו להכלימה בהכרזה ד' שבתות ומסקי' באומרת בעינא ליה ומצערנא ליה ושוב מסיק באותה מורדת דאם תפס הבעל בלאותיה הקיימין מנכסי' שקבל עליהן אחריותן דאין מוציאין מידו אבל כל מה שתפס מנ"מ מוציאין מידו לפי שהם שלה וממילא אנו למדין דמשנתינו נמי דפוחתין כתובתה באומ' בעינא ומצערנא ליה אינו אלא בנצ"ב אבל מנ"מ אינו פוחת כלל. אמנם מהר"ר לוי חביב התעורר על זה בתשובותיו סי' ל"ו וכתב דכפי הנראה מפשט לשונו של הרמב"ם משמע שהכל מפסדת ואפי' נ"מ והאריך ע"ז הרבה בדבריו ע"ש:

דף כו:

נ"ב לי:
נ"ב מורדת:
כשהאשה מודרת לאו פת בסלה כצ"ל:

דף כז.

כד אתיא כצ"ל:

דף כז:

דאמרי' דדמי לכתובה לא כצ"ל:

דף כח.

משום רבי נתן אמרו כצ"ל:
נ"ב לא צריכא:
אי כצ"ל:
ת"ק כצ"ל:
אתינא כצ"ל:
נ"ב מזונות:

דף כח:

אסי כצ"ל:
נ"ב מ"ט לאו משום דבעי למיכל בהדא:
ומאי כצ"ל:
אסי כצ"ל:
נ"ב פי' דמדקאמר עני ולא קאמר בייש אחד מבני המשפחה משמע דבעשיר שאין עליהם לשמור אותו אין סברא כלל שיפרע יותר מבושת איש אחד אבל כשהוא עני שהוא נסמך על בני משפחתו ועליהם לשמרו מן המכים אותו ראוי שתנתן להם מקצת בושתו.
ועיין בתוס':
בפרק ד' כצ"ל:

דף כט.

נ"ב גם הסמג בעשין ע דף קמ"ז ע"ג נפלא על הרמב"ם מכח תוספתא זו ע"ש ולי אין משם השגה דודאי לרבי יהודה דהלכתא כוותיה ופליג ארבנן ואומר בזמן שבסתר כו' דנוטל הוא מפני צערו שנצטער עמה וכדגרסינן בירושל' שהביא הרשב"א לעיל א"כ לדידיה אם חבל בה הבעל עצמו אינו נוטל שהרי הוא ציער את עצמו אלא לרבנן דאמרי בין שחבל בה הוא כו' דלית להו הך סברא דמפני צערו שנצטער עמה כו' אלא ס"ל הרי זה כשאר נכסים הנופלים לה ולכך דינם ממש כשאר נכסים דילקח בהן קרקע והוא אוכל פירות מן הכל. אבל ר' יהודה ס"ל דחלקו נוטל מפני צערו ולכך נמי אוכל פירות גם מחלקה בשביל צערו וממילא כשחבל בה הוא לית ליה ולא מידי שהרי הוא ציער את עצמו. ומעתה כשנפרש לרבנן דקאמרי בשתה ופגמה שלה היינו הקרן דוקא ולא הפירות צ"ל מאי דכתב הרשב"א דיש נותנין טעם לדבריו משום דמדינא בשתה ופגמה שלה כרבנן היינו לומר לענין שלא הוה ליה לבעל ליטול חלקו שהרי מן הדין כל הקרן שלה הוא וע"כ לא פליג ר' יהודה אלא משום דאית ליה בשת בבשת' ומצטער בפגמה והלכך כשהוא בעצמו חבל בה שהוא ציער את עצמו אינו נוטל כלום אפילו פירות שאין זה כשאר נכסים שנפלו לה ודו"ק. וכל זה כתבתי למאי דכתב הרשב"א דיש נותנין טעם לדברי הרמב"ם דדינא קאמר אבל נ"ל דהרמב"ם לאו דינא קאמר דודאי מדינא אין חילוק בין חבל בה הוא לחבלו בה אחרים וכדאיתא בתוספתא אלא הגאונים שאחר התלמוד דנו כן ולאו מדינא אלא קנסא שקנסו אותו שאין לו כלום וגם אינו אוכל פירותיה. וזהו שכתב הרמב"ם בסוף דין זה וכזה הורו הגאונים למימרא דאין זה דין התלמוד כי אם הוראת הגאונים ואע"פ שהראב"ד כתב שהגאונים לא הורו כן כי אם במה שמתחייב לה חלקה בבשתה ובפגמה וכן העתיק הטור באה"ע סי' פ"ה. הרמב"ם סובר שהגאונים הורו כן אף בחלקו וס"ל דקנסו אותו לגמרי ולכך כתב הראב"ד ואולי טעה בדברי הגאונים ז"ל כו' כנ"ל:

נ"ב ול"נ ליישב דעת רש"י דאע"ג דהלכה כאדמון מ"מ מודה אדמון כשפסקה היא על עצמה דתשב עד שתלבין ראשה דכן פסקו הרי"ף והרמב"ם ושאר גאונים ולכן פי' משנתינו דלאו דוקא כשהאב פסק דכופין את היבם לחלוץ או ליבם אלא אפי' כשפסקה על עצמה וכדקתני בסיפא פסקה דאם היה בעלה חי לא הוה כייפינן ליה אלא תשב עד שתלבין ראשה אם לא יתנו לו מה שפסקו לו מ"מ לגבי יבם כופין אותו לומר חלוץ או ייבם משום דגם היא יכולה לומר לאחיך הייתי רוצה ליתן וכו' דלפי הטעם אין חילוק

בין פסק האב לפסקה היא על עצמה לעולם גבי יבם כופין אותו. גם בהגהת אשר"י בשם מהרי"ח כתב כדברי רש"י וצריך לפרש דעתו ג"כ על האופן שכתבתי יע"ש:

דף כט:

נ"ב או עשיר והעני:

נ"ב בחייו:

נ"ב כו':

נ"ב ואע"ג דמותבינן אדשמואל מהך מתניתא ופריק רב נחמן בר יצחק לא בפרנסה עצמה ולא מעייל נפשה בפרנסת הבעל כלל ואין בתוספתא אלא ב' מחלוקות מ"מ ס"ל להר"ן דהיינו דוקא כדקא סלקא דעתך מעיקרא אבל לבתר הכי דפרקינן הוא דאמר כרבי יהודה א"כ מתני' נמי ל"ק ואיירי בפרנסת הבעל כפשטא וכחכמי' דמתני' ונמצאו ג' מחלוקת בדבר. ונראה בעיני שמה שפי' רש"י מה שראוי לינתן לה עישור נכסים דקדוקו מהלשון שלא אמר בסתמא יכולה היא משתגדיל להוציא מידן אלא מתני' אשמועי' אפי' כי לא אמידניה דאין לה אלא עישור נכסים נמי יכולה להוציא מידן ולא מיבעיא כי אמידניה דמצינן למימר הא דלא מיחתה משום דלא ידעה כמה מגיע לה לפי האומד. אבל כי לא אמידני' דידעה דיש לה עישור נכסים וא"ה לא מיחתה וסד"א דויתרה קמ"ל דלא. וזה שאמר מה שראוי לינתן לה דעישור נכסים קצובין ועומדין לינתן לה. אבל בסיפא דקאמר אלא שמין את הנכסים ונותנין לה משמע דרואין שכנגדן כו'. ובזה מתיישב מאי דקס"ד למאי דפריך מעיקרא מאי לאו פרנסת הבעל דכי היכי לענין מזונות שמין את הנכסים אם עני הוא ונותנים כמו שמפורש באע"פ במשרה אשתו ע"י שליש ואם הנכסים מרובין הכל לפי הכבוד ה"נ לענין פרנסה הוי שמין את הנכסים דרואין שכנגדן היאך הן מתפרנסות מנכסים כאלו ולפיהן פוסקים ונותנים לה. והכי נמי במתני' פי' הלשון אלא שמין את הנכסים היינו דרואין שכנגדן דהלשון לא ישתנה. ומחלוקת ר' יהודה וחכמים היינו דוקא באמידניה אבל אי אפשר לפרש דת"ק נמי באמידניה קאמר ואפי' הכי נותנין לה עישור נכסים וג' מחלוקות בדבר דהא בסוגיא פריך מרישא דמתני' טעמא דקטנה הא גדולה ויתרה ואלמא סתם לן תנא כרשב"א אלמא דס"ל דהכי הלכתא כרישא דמתני' ובודאי דאף במה שסתם לן דנותנים לה מה שראוי דהיינו העישור נמי הלכתא הכי וא"כ קשיא הלכתא אהלכתא דהא פסקי' כר' יהודה דשמין באב אלא ודאי דרישא דמתני' דברי הכל היא ואיירי בלא אמידניה ולכך יש לה עישור נכסים ומחלוקת ר' יהודה וחכמים באמידניה ולכך נראה דגם בתוספתא אין שם אלא ב' מחלוקת דרבי

דאמר כל אחת ואחת נוטלת עישור נכסים היינו דוקא בדלא אמידניה כדמוקים לה בגמ'. ונמצא שמה שפי' רש"י מה שראוי לינתן לה עישור נכסים הוא מדוקדק בלשון ולפי המסקנא היינו דוקא בדלא אמידניה ושלא כדעת הר"ן. גם שלא כדעת התוס' שהבינו פי' דברי חכמים במתני' אלא שמין את הנכסים היינו עישור נכסים ולכך כתבו בגמ' מאי לאו בפרנסת הבעל קצת קשה לרשב"א דהשתא לא הוי שמין את הנכסים דניזונת ומתפרנסות שוה כו' אבל למאי דפרישית ל"ק מידי. גם לא יקשה כלל ממה שהקשו בפ' נערה שנתפתתה דף נ' בד"ה ומאי עלייה ע"ש במה שהקשו מדמהדרי רבנן פעמים שאדם עשיר והעני כו' שמפרשים שמין את הנכסים היינו עישור נכסים:

דף ל.

נ"ב ותימה בעיני דא"כ מאי פריך מכלל דת"ק ס"ל אפי' עשיר והעני כדמעיקרא יהבינן לה והא לית ליה והא לא יהבינן לה כדמעיקרא אא"כ שהוא פחות מעישור נכסים שנשארו לו במותו. ומבואר להדיא מכל דברי הגאונים והמחברים דאף בהשיא אחת בחייו ס"ל לגאון דלא אזלינן בתר אומדן דעת' דאב אלא לאגרועי מעישור נכסים דר' יהודה נמי לא קאמר ינתן לשניה כדרך שנתן לראשונה אלא לא גרועי וא"כ מאי פריך. ואפשר ליישב דודאי מעיקרא קס"ד מדאמר ר"י ינתן לשניה כדרך שנתן לראשונה משמע שהן נוטלות שוה בשוה אף להוסי' על העישור מדהשיא אבל למאי דמשני הוא דאמר כר"י וקמ"ל טעמא דר' יהודה דאזלינן בתר אומדנא ל"ש השיאו ל"ש לא השיא והאי דקתני השיא להודיעך כחן דרבנן מעתה ודאי יראה דכי היכי דבלאו השיא מסתברא דלא להוסיף ה"נ בהשיא ור' יהודה דקאמר ינתן לשניה כדרך שנתן לראשונה לדבריהם קאמר דאינהו ס"ל דשמין את הנכסים אף בהשיא וקאמר ר"י אודי לי מיהו בהשיא דאין שמין את הנכסים אלא ינתן לשניה כדרך שנתן לראשונה לכל הפחות היכא דליכא הוספה על העישור וזה ששנה בתוספת' דברי ר' יהודה באחרונה ולמשנתינו דנקט ר' יהודה ברישא נמי איכא למימר דלא קאמר הכי אלא לאפוקי מדברי חכמים שאפי' בהשיא ס"ל דשמין ולכך קאמר איהו האי לישנא ינתן לשניה לומר דאין שמין וק"ל והשתא לפי האמת איכא למימר שפיר עני. עני בנכסי' עשיר. עשיר בנכסים ור' יהודה דקאמר כדמעיקרא יהבינן לה היינו לאגרועי מעישור נכסים ולפי זה אין מקום לקושית התוס' דפ' נערה שנתפתתה על הגאון מדאמרו חכמים פעמים שאדם עשיר והעני וכו' דהא לפי האמת לא הוי פירושו עני בדעת ועשיר בדעת וליכא לאקשויי א"כ מנ"ל דשמואל ס"ל הלכה כר' יהודה די"ל דתלמודא ניחא ליה טפי למימר דס"ל כר' יהודה כיון דאשכחן

אמוראי בתראי רב חסדא ורבא דפסקי הלכה כר' יהודה מסתמא לא פליגי אדשמואל אלא דהמקשה לא ידע מעיקרא המסקנא ולכך פריך תיובתא דשמואל ודו"ק היטב:
נ"ב וכן כתבו התוס' להדיא בפ' נערה דף נ' בד"ה ומאי עילויא:
נ"ב ועי' בזה בתוס' פ' נערה:
להן כצ"ל:
נ"ב כאן:
נ"ב פי' ולמה לא נחשוב ע"פ בנות הנותרות כאילו היו כולן נישאות בבת אחת אלא ודאי דאין נוטלת פרנסתה אלא בנשואיה והטעם פי' התוס' כיון דעישור נכסים יהבינן משום דסתם בני אדם כך נותנים לבנותיהם ואילו היה האב קיים היה נותן עישור נכסים לראשונה ולא היה פוחת לה בשביל האחרות הנשארות עכ"ל ונ"ל שלכך כתב הרשב"א דבאמידנא מעכשיו אומדין שהרי כל הבנות נוטלין בשוה משא"כ בלא אמידנא דנוטלת כל אחת עישור נכסים שבפניה ולכך אין לפסוק להם בשעת מיתה. אלא שהר"ן דקדק עליו מ"מ למה אין עושין כן כדי לידע עישור נכסים:
נ"ב אלא:
דקסבר לא כו' כצ"ל:
נ"ב כלומר אפי' כבר נישאת בקטנותה לא אבדה פרנסתה אבל אם כבר נישאת בנערותה אבדה דלא תקנו לה נדוניא בנערותה אלא קודם שנישאת אבל אם כבר נישאת אפי' מחתה אין לה והיכא דבגרה לעולם לית לה אפי' קודם שנישאת וק"ל. ויש מי שלא הבין זה בספרו:
נ"ב בעלים:
נ"ב עי' במ"ש ע"ז אדברי בעל המאור:
אינה כצ"ל:
נ"ב גם רש"י פי' הא גדולה כגון נערה ונראה טעמי' משום דאם נפרש דוקא בוגרת א"כ מתני' לא אתיא אף כרשב"א דהא איהו פליג ומ"מ איבדה פרנסתה אפי' בנערה שנישאת אלא ודאי מתני' הא גדולה ויתרה אפי' בנערה נמי שנישאת קאמר והיינו כרשב"א:

דף ל:

נ"ב פי' אפי' נתארסה בנערותה ולא תימא כיון דקי"ל כרב דפרק נערה שנתפתתה דארוסה יתומה בנערותה אין לה מזונות מאחים א"כ לפרנסה נמי היתה צריכה למחויי לכך קאמר דכיון שלא בגרה לא צריכה למחויי וק"ל. ועיין באבן העזר סי' קי"ג כתב דהרמ"ה פוסק דארוסה בנערותה צריכ' למחות ושם ביארתי באריכו' בס"ד:

נ"ב ואפי' נערה:
דוקא כצ"ל:
נ"ב עליו:
נ"ב היא:
נ"ב ומסתברא לן דהלכה כר' יוחנן משום וכו':
נ"ב רצונו לומר אף אם נפשוט במה שנסתפקו התוס' ולימא דא"ה נדון אותה כירושה היינו דוקא התם דאע"ג דליכא ריוח ביתא מ"מ ליכא נמי הפסד והוי כמו ריוח ביתא אבל היכא דשיעבד הבן שאין בירושה אלא הפסד ודאי משמע שנוטלות מדין עישור שהרי עיקר טעמא דר' יוחנן משום ריוח ביתא והכא ליכא ריוח אלא הפסד וליכא למימר כלל דהוי כמו ריוח ביתא וק"ל:
ירושה כצ"ל:
קאמרי' כצ"ל:
ואותו כצ"ל:

דף לא.

מתנאי כצ"ל:
בד"א בגדולה ר"מ היא כצ"ל:
נ"ב וכך תפסו עליו גם התוס' ובעיני נראה דל"ק מידי דרש"י ז"ל לא בא כי אם להוציא מלב המפרש והיא אומרת ינתנו לבעלי על אותה שעה שהשליש האב המעות כדמשמע לכאור' ולכך פי' המשליש מעות לבתו לכשתנשא לא לאחר שנשאת והיא אומרת לאחר שנישאת לא קודם שתינשא שאין לה עדיין בעל אבל אה"נ דהיא אומרת לאחר שנתארס' ונראה דעתו דאם השליש האב לאחר שנישאת אפי' ר' יוסי מודה דאין שומעין לה דאיכא למימר השתא דאף האב לא עלה בדעתו למסרם ביד שליש אלא עד שתינשא שהרי כבר נישאת ואעפ"כ מסרם ליד שליש ולא ליד חתנו אלמא דאין דעתו נוחה כלל למסרם ליד הבעל הלכך יעשה שליש מה שהושלש בידו. ומצאתי להרב מהר"ש לוריא שיישב דברי רש"י וז"ל ואני אומר אולי גם רש"י לא כוון שתאמר אחרי שנישאת אלא שאמרה עתה שהבעל נאמן עליה לאחר שנישאת ודו"ק עכ"ל:
צ"ל בידם:

דף לא:

נ"ב יש לדקדק על פירושו היאך אמר אין הנאת תשמישו נאסר עליה הא מדתנן בפרק אע"פ המדיר את אשתו מתשה"מ ב"ש אומר ב' שבתות כו' שמעינן בהדיא דנאסר הנאת תשמישו עליה. ונראה דמש"ה כתב הר"ן פי' לפירושו דדוקא כשהוא מדיר אותה בלשון זה אבל באומר הנאת תשמישך עלי חל הנדר וכן פי' רש"י והר"ן משנתינו דפ' אע"פ דוקא באומר יאסר הנאת תשמישך עלי ע"ש. וכתב הר"ן דהיינו ממש דגרסי' בירושלמי תמן וכו':

נ"ב משמע מלשונו דלא פריך ליה הכי משום דאיכא למדחי ליה דלשון מליהנות לו לא משמע תשמיש והמקשה צריך הכרח חזק לקושיתו ומש"ה פריך מדתנן קונם שאיני עושה לפיך אבל לפי האמת מליהנות לו משמע נמי תשמיש כפשטא ואפ"ה לא תנן יוציא בשבת אחת כו' משום דמליהנות לו היינו שמדירה מליהנות משלו וכיון דמשועבד לה לאו כל כמיניה וכמו שכתב לעיל פי' לפי' של רש"י אמנם התוס' הקשו ג"כ על רש"י קושיא זו שכתב הר"ן וכ"ת ליפרוך ממתני' גופא וכתבו אח"כ ומפרש ר"ת דמליהנות לו לא משמע אלא הנאת מזונות עכ"ל משמע להדיא דס"ל כן לפי האמת. ונפקא מינה לענין דינא דלפי' רש"י והר"ן כשהדירה כשהיא ארוסה דאכתי לא משתעבד לה אם הדירה מליהנות לו דמשמע נמי תשמיש חל הנדר נמי מתשמיש ואם ניסת וקאמרה סבורה הייתי שאני יכולה לקבל עכשיו אין אני יכולה לקבל יוציא בשבת א' או בב' שבתות. עי' בסוגיא ובתוס'. מ"מ תימה בעיני מאי קושיא לפרוך ממתני' גופא הא איכא למימר שאני תשמיש כיון דמדאורייתא משתעבד לה לפיכך אין הנדר חל אבל מזונות דאינו חייב אלא מדרבנן לפיכך חל הנדר ומש"ה פריך מדתנן קונם שאיני עושה לפיך דמעשה ידיה נמי מדרבנן הוא ואפ"ה לאו [כל] כמיניה דאלמוה רבנן לשיעבודא דבעל וה"נ אלמוה לשיעבודא דידה ומה שפי' רש"י בגמ' גבי שהגיע זמן ולא נישאו דמדאורייתא לא משתעבדא כו' התם הוא דארוסה היא ולא אלמוה לשיעבודא דידה אא"כ נישאת וכמו שפי' התוס' שם ע"ש:

נ"ב אבל לדעת הרמב"ם קשה דהשתא נמי איכא זילותא מפני ששאר ארוסות ניזונות ע"י שליש שלא ע"י נדר וזו ע"י נדר דבכה"ג נמי גבי נשואה ליכא זילותא אא"כ כשהיא מתפרנסת ע"י שליש בשביל נדר. אולי יש לחלק דדוקא בנשואה דלא שכיח שהיא מתפרנסת ע"י שליש בלא נדר הלכך ע"י נדר יש קול ואיכא זילותא משא"כ בארוסה דאפי' ע"י נדר אין לו קול וסברי דשלא ע"י נדר הוא וליכא זילותא כל עיקר:

ומש"ה כצ"ל:

דף לב.

נועל כצ"ל:

נועל בפניה איכא כצ"ל:

נ"ב פי' מאחר שלא יתרצה הבעל למחול על מעשה ידיה שנדרה עליו בקונם א"כ יהיה מוכרח לגרשה שלא ברצונו אלא מחמת נדרה אבל שעבודא דידה ביפר או יוציא ויתן כתובה סגי דאע"ג שאינו מתרצה להפר נדרו ויכפוהו להוציא כפייה זו כדין הוא ואע"פ שהוא נותן גט בע"כ והגט כשר עשא"כ כשהיא פשעה ונדרה שהיא גורמת שיגרשה בע"כ הוי גט מעושה ודומה לזה כתבו הגאונים שלא לכוף את האיש לגרש באומרת מאיס עלי דהוי גט מעושה וק"ל:

נ"ב משמע מלשונו זה דאף למאי דמפרקינן מיירי בדתלינהו בתשמיש המטה וכיון דבנדר של תשמיש ממתנת לכך הוצרך לפרש דמאי דתנן יוציא ויתן כתובה מיד היינו טעמא מאחר דלשמואל בנדר סתם צריך להמתין משום שמא ימצא פתח לנדרו אבל בנדר דידה אין להמתין כלל דבודאי לא תבקש עוד פתח לנדרה אבל לא היה דעת רש"י ז"ל דלמאי דמפרקינן לא מיירי בדתלינהו בתשמיש המטה אלא כפשטה שנדרה שלא תטעום באחד ממיני הפירות שא"כ לא היה צריך לפרש הא דלא תמתין משום אי ניחא לה לדידה למשקל כתובה ומיפק לא תיבעי פתח לנדרה כו' תיפוק ליה משום דבנדר של פירות אינה יכולה לסבול אפי' יום אחד. וכך הבינו התוס' דעת רש"י ז"ל ולכך הקשו עליו דא"כ מאי פריך בתר הכי ותתקשט ותאסר וכמו שכתב גם הר"ן ז"ל בסמוך:

נ"ב גם בתוס' תירצוה בכיוצא בזה:

נ"ב גם בתוס' פירשו כן ע"ש:

דף לב:

צ"ל דבשלא:

היכי דמי דהאכילתו כצ"ל:

נ"ב נראה מדעת הרב שמפרש מאי דקאמרי' לעיל מנא ידע היינו לומר נסמוך עילוה שאמרה מתוקן הוא דמנא ידע שאינו מתוקן וא"כ מדקדק מסברא דמנא ידע אבל הכא מוכח מקרא דמצי למיסמך עילוה ולא מסברא לכך פריך ונסמוך עילוה. וז"ל התוס' הכא לא מצי לאקשויי מנא ידע שהרי יכול לדעת שראה בגדיה אח"כ מלוכלכים בדם להכי פריך נסמוך עילוה שאומרת שנתלכלכו לה ממקום אחר עכ"ל ולפי דעת התוס' הא דקאמ' לעיל מנא ידע היינו משום דלא מצי פריך נסמוך עילוה דהא ודאי אע"ג

דאיהו לא מצי ידע מ"מ היכא דאיכא עדים שהאכילתו דבר שאינו מעושר אינה נאמנת נגד העדים אע"פ שהיא מכחישן ואין לסמוך עליה אלא היכא דליכא עדים וכ"כ התוס' להדיא פלוני כהן תיקן לי כו' היה יכול לומר דאיכא עדי' שהאכילתו דבר שאינו מעושר אלא לא שכיח עכ"ל. אבל לפי דעת הר"ן דפי' דמנא ידע הוא נמי לומר נסמוך עילוה צריך לפרש דאפי' נגד עדים היא נאמנת לכך קא משני דאמרה ליה פלוני כהן תיקן לי כו' דדוקא בכה"ג דאשתכח שקרא הא לאו הכי היא נאמנת אפי' נגד ב' עדים דכיון שהאמינתה התורה דכתיב וספרה לה לעצמה הרי היא כשנים ומהכא יליף לה לכל מילי שהיא נאמנת כשנים ומאי דפריך לעיל מנא ידע אלא נסמוך עילוה אהאי קרא דוספרה לה סמיך:

נ"ב פי' כגון שהעידו העדים שאמרה לבעלה פלוני תיקן וטיהר לי שהוא נכשל על פיה. ובדשייליה בעדים כלומר דלישנא דגמ' דקאמר ואזל ושייליה פירושו נמי דשיילינן לעדים שהיו במעמד עם הכהן ואישתכח שיקרא שהעדים אמרו להד"ם וזהו מאי דקאמרי' ואישתכח שיקרא ולא קאמרי' ואזל ושייליה וקאמר לא. דאלמא שע"פ הבעל והחכם לבד אינה מפסדת משום דיכולה היא להכחיש עד אחד לבד. ונ"ל דלאו דוקא שני עדים מלבד הכהן והחכם אלא אפי' עד א' מן השוק ועם הכהן או החכם יש כאן שני עדים שאינה יכולה להכחישן. וזהו שהוסיף הרב והרשב"א ג"כ כתב שע"פ כהן וחכם בלבד אינה מפסדת כתובה דעד אחד הוא כו'. ומאי דכתב ואמרו עמנו היה כו' נראה דלאו דוקא דה"ה בגוונא דלעיל דשיילינה לעדים פלוני ופלוני שהיו באותו מעמד ביום פלוני ואישתכח שיקרא אלא דהכא דקאמרי עמנו היה צריכי' ב' עדים מן השוק כיון שמעידים על גוף הכהן והחכם הא לאו הכי בעד א' מן השוק הוה סגי כדלעיל. וז"ל הרא"ש והטור ודוקא שהוכחשה בעדים כגון שהעידו שבאותה שעה שאמרה שפלוני תיקן לה שלא היה אותו פלוני בעיר כו' ונראה נמי דוקא שאותו פלוני אינו לפנינו לכך בעינן ב' עדים אבל אם הוא לפנינו ואומר ג"כ שלא היה באותה שעה בעיר בעד א' מן השוק שמצטרף עם אותו פלוני סגי שהרי יש כאן ב' עדים שמכחישין אותה. אבל לענין עדות במה שאמרה לבעלה פלוני כהן תיקן לי כו' צריכין ב' עדים מן השוק דהבעל אינו נאמן עליה כל עיקר אפי' בעד א' כדאמר בפ' זה בורר פלוני בא על אשתי כו':

כמו כצ"ל:

לאו כצ"ל:

נ"ב אפי':

דף לג.

נ"ב את:
כל כצ"ל:
נ"ב צריכה:
נ"ב צריכה:
רב אמר כצ"ל:
לפי שאין כצ"ל:
נ"ב וכך הקשו התוס' ע"ש:

דף לג:

מותבינן כצ"ל:
נ"ב נ"ל לפרש מדה אחת היא דקדשה על תנאי ומדה שניה שקדשה שלא על תנאי והן המדות שהזכיר תחלה בשתי נשים ויש ספק בדבר בין שתי המדות כלומר שקדשה [על תנאי] (דרק) [רק] שקדשה ע"מ שלא יהא עליה נדר דלא תאכל בשר ולא התנה ע"מ שלא תשתה יין ואח"כ נולד לו ספק בין אלו שתי המדות וטעה וחשב שהתנה עמה שלא תשתה יין ולא התנה עמה על אכילת בשר וכנסה סתם ולא דק רב סבר כו' ומ"ש אבל אשה אחת גרידתא שאין שם ספק כו' נראה מדברי המפרש הזה דלא גרסי' אבל בטעות אשה אחת גרידתא אלא ה"ג אבל באשה אחת גרידתא. ומ"ש ואיכא מינייהו מאן דפריש כו' כן פי' רש"י. ומ"ש ואיכא מינייהו מ"ד כו' תימה לפי' זה דהא איתמר וכנסה סתם דמשמע מנשואין ולא קדושין ועוד דכיון דהטעוהו לשליח א"כ אין כאן קדושין ואמאי קאמר רב צריכה גט וכעין פי' זה כתב רש"י ז"ל ודחאה. עי' עליו:
כמה שיש בשתי נשים דהוה ליה למידק ולא דק אבל כו' כצ"ל:
נ"ב צריכה:
נ"ב צריכה:

דף לד.

נ"ב אשה:
דרב כצ"ל:
דרבה והדר רבה כצ"ל:
דעתין:

נ"ב מיהת:

דף לד:

כנסה כצ"ל:
רבה כצ"ל:
וקי"ל כצ"ל:
נ"ב וכה"ג כתבו גם התוס' לחד שינויא ע"ש בד"ה ע"מ שאין עליה נדרים:
נ"ב דאילו בא עליה אפי' קודם שירבה השחור:

דף לה:

דוקנא כצ"ל:

דף לו:

יזכה כצ"ל:
נ"ב ונתארסה:
ולר"י כצ"ל:

דף לז.

ואלו הן שאין ידועין כצ"ל:
צ"ל הרא"ה. [וברי"ף דפוס קושטאנטינא הגי' הרב בן מיגש ז"ל וכ"ה בב"י בסי' צ']:

דף לז:

והמחוברין כצ"ל:
ולכשארצה כצ"ל:
הברחה כצ"ל:
ויכולה כצ"ל:
נ"ב רצונו לומר שאין מתנת ש"מ דומה ממש לירושה אלא עדיפא מיניה ולכך היא קודמת לירושה והכי נמי יכולה האשה ליתן במתנת ש"מ ומפקעת ירושת הבעל אפי' למ"ד דאורייתא כמו שאר מתנת שכיב מרע דקודמת לירוש' דאורייתא ואע"ג דבפרק מי שמת אמר מתנת ש"מ כירושה שויוה רבנן כל היכא דאיתא בירושה איתיה במתנת ש"מ כו' מ"מ בענין הקדימה עדיף מירושה. ולשון שאינן כירושה נראה דקאי על מוכרת

ונותנת שכתב תחלה כלומר שהמכירה והנתינ' ומתנת ש"מ כולן אינן כירושה אלא עדיפא ולכך קודמין לירושה נ"ל:

דף לח.

ואפי' ולד כצ"ל ותיבת אלא נמחק:
פשיטא לי ארעא ובתי ארעא כצ"ל ותי' וכו' נמחק:
כ"ה הב"ח ג"כ ונ"ב כלומר לא מיבעיא הכפל מולד אלא אף הולד הנולד מולד בהמת מלוג לא הוי דבעל דכיון דהוא שלישי לבטן הוי פירא דפירא וע"ז כתב דאינו נראה כן ונראה דמשום דלא מסתברא לומר דהולד הראשון דדידיה הוא ואי בעי שחיט ואכיל ליה דהולד הנולד ממנו ליהוי כדידה. וכדכתב הרא"ש ע"ש:

דף לח:

כ"ה גם הב"ח ונ"ב גי' הר"ן ברי"ף:
צ"ל הקרקע:
נ"ב שם:
צ"ל השבח הס"ד ואח"כ מה"ד ובשבועה [ושייך לקמן ס"ד לט.]:

דף לט.

דהוא כצ"ל:
נ"ב גי' הר"ן ברי"ף. מתקיף לה רב' בר חנן ומ"ש מהיורד לתוך שדה חבירו ונטעה שלא ברשות דשמין לו וידו על התחתונה. התם ליכא דטרח הכא איכא בעל דטרח כו':
נ"ב ליה:
ליטול הוצאה כשיעור כצ"ל:
שיטריח כצ"ל:
נ"ב הוה:
אי כצ"ל:
נ"ב ול"נ דהרמב"ם ז"ל נטה מפי' רש"י דבבעל שהוציא ואכל קימעא קא מיבעיא ליה דא"כ למה קבעה בעל התלמוד בתר פיסקא דישבע כמה הוציא ויטול ולא קבעה אהוציא הרבה ואכל קימעא כו' וכה"ג דקדק ר"ת אפי' רש"י בסוף כיצד משתתפין ונראה ג"כ מדברי הרמב"ם בפט"ו משבת שמפרש כר"ת באותה סוגיא והלכך גם פה פי' דבלא אכל קא מיבעיא ליה מי נימא דאדעתא דבעל נחית ואסתלק ליה בעל דלא שמין ליה

כאריס אלא ידו על התחתונה אסתלקו ליה אינהו נמי דלא שקלי כדין אריס אלא ידן על התחתונה או דלמא אדעתא דארעא נחית וארעא לאריסיה קיימא ושמין להם כאריס. מתקיף לה רב' בר חנן ומ"ש מהיורד לתוך שדה חבירו שלא ברשות דשמין לו וידו על התחתונה והכא את בעי דשמין לו כאריס הא פשיטא דאפי' אדעתא דארעא נחית ידן על התחתונה כשאר יורד שלא ברשות ופריק התם ליכא דטרח כלומר שאני בעלמא דלא שמין ליה כאריס משום דמצי אמר בעל השדה ליכא אינש דטרח בעדו ואילו הייתי רוצה לעבוד שדותי כבר הייתי מטריח עצמי לשכור פועלים לעבדה הלכך ה"ל יורד שלא ברשות וידן על התחתונה אבל הכא איכא בעל דטרח ואם לא הורידם הבעל היתה היא מורידה לתוכו אריסים אלא מאחר שהבעל מטריח עצמו בהם לא היתה צריכה היא עצמה לטרוח בזה וא"כ אפשר לדון אותם כיורד ברשות דידן על העליונה ומסיק מאי הוה עלה אמר רב הונא חזינן אי בעל אריס הוא שירדו לה על דעת בעלים וכי היכא דהבעל עצמו אין שמין לו כאריס אלא ידו על התחתונה ה"נ שמין להם וידן על התחתונה ואם אין הבעל אריס על דעת הקרקע ירדו ושמין להם כאריס ועל פי זה לא קשיא מידי ממה שהקשו התוס' מההיא דהשוכר את הפועל לעשות בשלו והראהו בשל חבירו דנותן לו שכרו משלם והכא קאמר אסתלקו להו אינהו דהא ודאי מאי דקאמר אסתלקו אינה אלא לומר דאסתלקו להו ממאי דלא שקלי כדין אריס מהאשה אבל ודאי הבעל צריך ליתן להם שכרן משלם ואנן לא שקלינן וטרינן אלא דינא דהך איתתא היכא הוה בינה ובין האריסין אבל התוס' נמשכו לשיטת רש"י דמשמע להו אסתלקו לגמרי משמע דלא שקלי ולא מידי ולכך הוצרכו לדחוק בתירוץ הקושיא דשאני הכא שהאריסין יודעים שהקרקע של אשה היא וכו' וכך פי' הרא"ש ולי יראה עיקר כשיטת הרמב"ם וכפירושו ודו"ק עוד משמע לי מדעת הרמב"ם דאין חילוק ואף באכל קימעא לא אמרי' דלא שקלי אריסין מידי אפי' כשהבעל אריס אלא אמרי' אדעת דבעל נחתי שיהא ידן על התחתונה כמו הבעל אילו היה יורד לעבוד השדה אבל מה שאוכל הבעל קמעא אחר כן בזה לא הפסידו האריסין למפרע אם אין לבעל לשלם:

מיניה כצ"ל:

בדברי כצ"ל:

דף לט:

ואיזו כצ"ל:

וכתובה כצ"ל:

נ"ב כל:

דף מ.

נ"ב מכל מקום:
תי' כי נמחק:
נ"ב ולפ"ז צ"ל דהכי פריך ואס"ד כו' כלומר אא"ב דלא נתנה כתובה לגבות מחיים בע"כ דיבם דכי נמי לא מצי מייחד לה כתובתה והשאר ליזבן בע"כ דיבמה משום שחשו חכמים לשלא תהא קלה בעיניו להוציאה דהיא תקנתא לדידה ולדידיה דאף לדידיה לא ניחא לשתהא קלה בעיניו להוציאה אלא אי אמרת דניתנה כתובה לגבות מחיים בע"כ דיבם ולא חשו לתקנתא דידיה לשלא תהא קלה בעיניו להוציאה ה"נ לא ניחוש לתקנתא דידה ונייחד לה כתובה והשאר ליזבון. ולמאי דמסיק משום איבה אתי שפיר דדוקא בתקנתא דידה חשו מאיבה דסברה עיניו נתן בגירושין אבל לתקנתא דידיה ליכא למיחש משום איבה שהרי היא עצמה מתרצה לקבל כתובתה וליכא למימר נמי דאיכא איבה מיניה דבעל דאמר לה עיניך נתת בגירושין ובמית' כדאמר בפ' חזקת גבי לקח מן האיש דהתם שאני שכיון שאינה מתרצה במכירת הנכסים שלא תמצא ממה לגבות כתובתה בודאי שייך איבה לומר עיניך נתת כו'. אבל כאן דכל הנכסים דבעלה הראשון הם לפניה שהרי אינו יכול למכור א"כ לא שייך טפי איבה היכא שנותן לה הכתוב' ברשותה מאילו לא קבלה ודו"ק:

דף מ:

דאמרה איהי בזכותה דידה נפלו והוא אמר בזכותיה כו' כצ"ל:
נ"ב לחכמים:

דף מא.

נ"ב לה:
נ"ב יותר משל תורה:
אהיכא כצ"ל:

דף מא:

הרי הן כצ"ל:

נ"ב זהו קושית בעל המאור ותשובתה היא תשובת הרמב"ן ז"ל אכן מלשון רש"י ז"ל שהביא הר"ן ז"ל לא בשנה זו ולא בשנים הבאות ולא כתב לא בשנה ראשונה ולא בשנייה משמע כתירוצא של בעה"מ דבפירותיהן הוא דאיצטריך עד עולם דלא תימא כי מקנה לה בפירות דשנה זו שהן בעולם אבל דשנים הבאות שאינן בעולם לא קמ"ל עד עולם אבל בפירי פירות דכולהו לא באו לעולם לא איצטריך עד עולם אם לא לרבויי פירות דפירי פירות:

דף מב.

נ"ב כל:
מיתת כצ"ל:
נ"ב וכ"כ הרא"ש ושלא כדברי התוס' בפ' מי שהיה נשוי (דף צב.) בדבור ראובן שמכר שדה לשמעון באחריות דכתבו בשם ר"י דטעמיה דר"ע דוקא משום שבועה הוא ע"ש:
מחיל כצ"ל:
נ"ב ר' ירמיה בשם רב:
נ"ב דהתם:
לאו כלום הוא כצ"ל:
נ"ב וכך הקשו התוס' ותירצו בע"א:
ואמר כצ"ל:

דף מב:

נ"ב חזינן:
זכו כצ"ל:
נ"ב מינה:
נ"ב בהם:
לשליח כצ"ל:

דף מג.

דיכיל' כצ"ל:
דהא כצ"ל:

דף מג:

אחתימות כצ"ל:
במאתין כצ"ל (וכן בסמוך):

דף מד.

בטל כצ"ל:
ומפרשינן כצ"ל:

דף מד:

תיבת חוזר נמחק:
ואפי' כצ"ל:
דדילה הם כצ"ל:
ושכיבו אתו כצ"ל:
נ"ב וכך מבואר לפי גי' הרי"ף ושכיבו אבל לרש"י הגי' ושכיבה:

דף מה.

דקדים כגון שנשא ולוה ואחר כך קנה כצ"ל:
נ"ב מ"ט:
[כקרוב של בעל דין] או אוהבו וכו' ועורכין אותם בראיות כצ"ל:
שוה כצ"ל:
נ"ב בו:
הלכך כיון דמצי מחליה מלוה לגביה ופקע שעבודיה כצ"ל:
ואוקימנא כצ"ל:

דף מה:

בד"ס הגי' לא אמרי' שודא דדיינא בהא מלתא ונ"ב אלא הכי דלבעל חוב יהבינן כצ"ל:
כשאר בעלי חובות כצ"ל:
נ"ב דעבדינן בהו:
היוצאין כצ"ל:
מדקא משנינן בהא איכא דררא דממונא כצ"ל:
דליכא כצ"ל:

איכא כצ"ל:
אדרבה אמר להו דאי כצ"ל:
נ"ב זו:
לאחר כצ"ל:
נ"ב וצידי רה"ר כרה"ר דמי והס"ד. [לפניו לא היה גירסת מהר"ם שנדפס מקודם בהר"ן]:

דף מו.

כל זמן שירצה ר"א אומר כצ"ל והשאר נמחק:
אבל לכתחל' אפי' לר"א לא דאין אדם דר עם נחש בכפיפ' אחת כצ"ל והד"א:
דהוא כצ"ל:

דף מו:

לשעבר מאי עבידתיה כצ"ל:
אלו הן הבאין כצ"ל:
אין לי ולא ליורשי לא מיבעיא כצ"ל [והשאר ליתא שם]:

דף מז.

בין נקי נדר בין דלא שבועה בין נקי שבועה מנכסי כצ"ל:
מעיקרא עקיר כצ"ל:
לאו כצ"ל:
נ"ב משתבע ומיפטר:
נ"ב אמר רב יהודה אמר רב אין יורשין משביעין אותה לשעבר כו' כצ"ל:
באלה הענינים וכסף גולגלתא דאשה בכלל מזוני כצ"ל:
נ"ב ומהני:
ובגמ' כצ"ל:
נ"ב אנן:

דף מח.

דאי מייתי לה וכו' כנ"ל:
מכחיש כצ"ל:
נ"ב וה"ה לשני עדים מן השוק אבל עצה טובה הוא שיכיר:

הפרעון כצ"ל:
נ"ב לי:

דף מח:

נ"ב עיין פ' השולח סי' תנ"ח ובמ"ש לשם:
נ"ב ואמרת אבד שטר כתובתי:
יהיה השובר כצ"ל:
נ"ב הראשון:
נ"ב אחד:
נ"ב לשון הטור באה"ע סי' צו:
נ"ב טוח"מ סי' קו:
נ"ב מרדכי בפ' הכותב:
נ"ב לשון טוח"מ סי' קו:
נ"ב אם בקנייה:

דף מט.

נשא את הראשונה כצ"ל:
וקרעו כצ"ל:
נ"ב וכו':
תי' מתני' נמחק:
או רוצין כצ"ל:
נ"ב תחלה:
נ"ב ירושת:

דף מט:

וליטרפינהו כצ"ל:
חולקין כצ"ל:
נ"ב שם:
חדא בה' מאה וחדא בה' מאה כצ"ל:
נ"ב וכ"כ הרא"ש ע"ש:
במכ"ש כצ"ל:

ופירושו כצ"ל:

דף נ.

אתו כצ"ל:
נ"ב עליה:
באלפא כצ"ל:
החוב כצ"ל:
נ"ב לשון הרא"ש ע"ש:
נ"ב קנה:

דף נ:

ומצאה כצ"ל:
נ"ב אבל הרא"ש בשם הרמ"ה פי' גי' זו בענין אחר יותר נכון וז"ל האי קביל ולא קביל לאו בקבלת המוכר דקביל עליה אחריות ללוקח קאי אלא בקבלת הלוקח דסבר וקביל דלא ליהדר אמוכר כדאמר חייתא דקטרא סברת וקבלת וה"פ דכי הדר ראובן וזבנה מיניה דשמעון באחריות נהי דאחריות דעלמא לא קביל ראובן עילויה אלא אדעתא דמפצי ליה שמעון הוא דזבין מיניה אחריות דנפשיה דראובן מי לא קביל עילויה דלא ליהדר אשמעון עכ"ל:
אנן כצ"ל:
נ"ב דאמר ר"נ אמר כו':
אי כצ"ל:
נ"ב וכ"כ התוס' אבל הרא"ש כתב על זה ואינה ראיה כל כך דמלוה זו בא מחמת קרקע שקנה הלכך מצי למיהדר להו הך ארעא דזבן מאבוהון בהני זוזי עכ"ל וזה כתב לגירסתו דגרס מגבה לה ניהלייהו אבל התוס' גורסים מגבה להו ניהלייהו ארעא דמשמע אפי' ארעא אחריתא והדר גבי לה מינייהו:
נ"ב אבל מדברי התוס' נראה שחולקים על זה שהרי פירשו דהא דנקט ופייסיה בזוזי רבותא הוא לא מיבעיא היכי דלא פייסי' דאינו יכול לעכב המעות אלא אפי' פייסיה דסד"א הרי פרע חוב שלהם וסילק בע"ח זה מעליהם קמ"ל דא"ה אמרי' ליה אנן מטלטלין וכו' עכ"ל מבואר דס"ל היכי דלא פייסוהו ובע"ח קטריף לארעא משמעון צריך שמעון לשלם ליתומי' ומפסיד ולא מצי שמעון למימר מצינא מגבינא לבע"ח דאבוכון ארעא. וצ"ע:

לקח משמעון אותו שלקח מראובן באחרונה כצ"ל:
נ"ב להשתעבד:
נ"ב וכ"כ התוס':

דף נא.

נ"ב ראשון:
ל"ג דינרין ושליש כצ"ל:
אני כצ"ל:

דף נא:

דדינא כצ"ל:

דף נב.

נ"ב בהיו שם שלש מאות:
בהיו כצ"ל:
ולא כצ"ל:
וה"ה נמי עבדינן כצ"ל:
וה"ה נמי עבדינן כצ"ל:
נ"ב וזה שלש:
שאין השכר לאמצע כצ"ל:

דף נב:

אם השעות מפורשות כצ"ל:

דף נג.

רצוני כצ"ל:
שאינה שלו הלא תחזרי כו' כצ"ל:
שהרי הסלע כצ"ל:
לאו כצ"ל:

דף נג:

להכי כצ"ל:
שלזה נמסר בבוקר ולזה נמסר כצ"ל:

דף נד.

נ"ב לך:

דף נד:

נ"ב אמר ליה:
בפרק כ':

דף נה.

לקמא כצ"ל:
נ"ב הג"ה:
ע"כ הג"ה:
נ"ב מינה:
ראובן נושה מנה משמעון כצ"ל:

דף נה:

אלא מאי דתפסה תפסה הכא נמי מאי דתפסה תפסה כצ"ל:
ונשאר שעבודה על ע"ה דינר כצ"ל:
נ"ב אי:
נ"ב קאמר:
לא איירי אלא ממזונות כצ"ל:

דף נו.

דאפסדה כצ"ל:
נ"ב ירושלמי:
נ"ב וכן פי' רש"י וכל המחברים והשיגו על הרי"ף והר"ן כתב שהרי"ף עצמו חזר בו והגיה בסוף ימיו:

דף נו:

נ"ב מאי בינייהו:
דדלמא גירושין הוו ואין לה מזונות כצ"ל:

דף נז.

אלא מקצתה אבדה מזונותיה ולא תמכור כצ"ל:
נ"ב לא אמרינן דמקצת כסף הנשאר ה"ה ככל כסף כצ"ל:
נ"ב כאן:
אותה כצ"ל:

דף נז:

פיחת כצ"ל:

דף נח.

נ"ב ע"ל פ' השולח סי' תרא:
לדידיה נמי נימא דקיים כצ"ל:
נ"ב דהיכא:

דף נח:

נ"ב האי הלכת' איצטריך למאי דאסיקנא דלא כרב נחמן אלא כרב אסי ור' יוחנן דאין נזקקין לנכסי יתומים:

דף נט.

משום כצ"ל:

דף ס.

מדמפליג כצ"ל:
נ"ב בה:
נ"ב בה:
נ"ב גרושה וחלוצה לכהן הדיוט:
נ"ב מפני:

דף ס:

הא כצ"ל:
נ"ב את:
נ"ב פי' שהוא עכב מליתן לה מזונות ועיין בשלטי הגבורים אות ב':
נ"ב כלומר אינו משלם ליורשיה:
נתגרשה אינה עמו החזירה כצ"ל:
נ"ב לשון הרא"ש:
היו ביוקר וכו' היו בזול כצ"ל:

דף סא.

לאו כצ"ל:
הבא כצ"ל:

דף סב.

נ"ב איזי:
תיבת קא נמחק:
איזיל ואהדר אפירי דמן ההוא יומא כצ"ל וכ"ז מוקף ונ"ב ס"א ליזיל להדר לי פירא דמן ההוא יומא כו':
נ"ב ודבעלה מכספי:
אבי שלום כצ"ל [וע' תוס']:

דף סב:

בעלה ולא הד"א:
הוא כצ"ל:

דף סג.

שהרי בעלה כצ"ל:
דלא כצ"ל:

דף סג:

נ"ב הא דנקט ומכרה לחבירו אשמועינן רבותא דהיכא דנטלוה מסיקין מחמת הגזלן לא מיפטר הגזלן לא מנגזל בטענה דקרקע אינה נגזלת והרי שלך לפניך ולא מלוקח בטענה דהא לא טרפה ממנו נגזל אלא מסיקין הוא דנטלוה ומזל רע דידיה גרם אלא כופין אותו להחזיר את מעותיו ללוקח ואין צריך לומר דכופין אותו לשלם גם לנגזל דמי שדהו אלמא כיון שמסיקין נטלוה מחמת הגזלן חייב לשלם לנגזל וללוקח הכי נמי כיון שנתפס בעבורו חייב לשלם. כנ"ל לפרש לפי גי' האלפסי אבל באשר"י לא גרס ומכרה לחבירו אלא ה"ג הגוזל שדה מחבירו ונטלוה מסיקין אם מחמת מדינה א"ל הרי שלך לפניך ואם מחמת הגזלן חייב להעמיד לו שדה ולא שמע דא"ר יוחנן קנס קנסו בגזלן וע"ש והא גירסת המשנה בכל הספרים בפ' הגוזל ומאכיל וכך הוא באלפסי שם ואפשר דהך דהכא ברייתא היא:

השכר כצ"ל:

אמרה כצ"ל:

אמרה כצ"ל:

דף סד.

תי' העורר נמחק:

דף סד:

לי כצ"ל:

דתלם כצ"ל:

תיבת מיהא נמחק: